

II 39.896

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI
SPORTULUI
UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” - GALAȚI
FACULTATEA DE LITERE

Teză de doctorat

**Interferențe culturale în spațiul
românesc al secolului al XIX-lea până la
apariția spiritului critic junimist**

- Rezumat -

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. Univ. Dr. DOINIȚA MILEA

DOCTORAND:
ANA-ELENA ANGHEL

nr 39.896

ROMANIA
MINISTERUL EDUCATIEI, CERCETARII SI SPORTULUI
UNIVERSITATEA "DUNAREA DE JOS" DIN GALATI

CARTE

Universitatea "Dunarea de Jos" din Galati va face cunoscut ca in data de _____ ora _____

in susținerea publicației tezei de doctorat intitulată: "INTERFERENTE CULTURALE IN SPIRIEUL ROMANESC AL SECOLULUI AL XIX-LEA PANA LA APARITIA SPIRITULUI CRITIC JENINIST" elaborata de domnul doamna ANGHELI ANA-ELENA(COSTANDACHE), in vederea conferinței științifice de doctorat. Domeniul de doctorat: Filologie.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

- Președinte:** *Prof.univ.dr. Nicolae IOANA*
Decan Facultatea de Litere
Universitatea "Dunarea de Jos" din Galati
- Conducător de doctorat:** *Prof.univ.dr. Doinița MILEA*
Universitatea "Dunarea de Jos" din Galati
- Referent 1:** *Prof.Univ.dr. Laura Eveline BADESCU*
Universitatea din Pitești
- Referent 2:** *Prof.univ.dr. Mircea A. DIACONU*
Universitatea "Stefan Cel Mare" din Suceava
- Referent 3:** *Cercet.s.gt.I dr. Nicolae MECU*
Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu" din Academia Română București

Cu această carte se transmit rezumatul tezei de doctorat și se invită să participe în discuția publică în cazul în care doriți să faceți eventuale observații sau observații asupra conținutului tezei și a modului de transmitere scris pe adresa: Universitatea nr. Domnească nr. 49-86/DBR, Galati, Cod postal 80033.

SECRETAR DOCTORAT

266.753

Sumar

Argument	5
Capitolul 1: Definierea identității românești: obsesia originilor și complexele identitare	7
1.1. – Nașterea și destinul generației de la 1848: generație biologică/ generație culturală/ generație literară	8
1.1.1. – Generația pașoptistă – generație revoluționară.....	10
1.1.2. – Pașoptismul și pașoptiștii – scrieri și scriitori într-o epocă de tranziție.....	14
1.1.3. – Discurs și principii politice în viața culturală românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea.....	17
1.1.4. – Generația pașoptistă modestă și generații elitiste europene.....	23
1.1.5. – Pașoptiștii între idealul literar și idealul politic.....	25
1.2. – Identitatea românească la începutul secolului al XIX-lea. Problema originilor; politica națională și condițiile istorice	30
1.2.1. – Cultura națională în contextul culturilor europene.....	32
1.2.2. – Relații culturale europene: descoperirea elementului străin”.....	37
1.2.3. – Limitarea și limitele formelor culturale românești la începutul secolului al XIX-lea.....	39
1.3. – Spiritul național ca element de originalitate în scrieri românești	41
1.3.1. – Scriitorii români și conștientizarea spiritului identitar.....	48
1.3.2. – Continuitatea tradiției culturale; conștiința națională.....	55
1.3.3. – Idei culturale în presa epocii; amestecul politicului în viața literară.....	56
Capitolul 2: Sincronizarea culturală românească cu realitățile apusene din secolul al XIX-lea	77
2.1. Spiritul social și viața politică din Țările Române. Convergențe și divergențe	78

2.1.1. – „L'esprit nouveau”: Revoluția de la 1848 din Țările Române.....	81
2.2. – Sincronizarea culturală : dialogul cu formele culturale europene.....	85
2.2.1. – Receptare; influență: opinii și teoretizări ale conceptelor.....	93
2.2.2. – Influența culturală ca imitație; împrumuturi și afinități.....	98
2.2.3. – Influența formelor europene asupra spiritului românesc.....	107
2.2.4. – Limitele influențelor europene.....	113
2.3. – Modele culturale europene ca tipare de modernitate.....	116
2.3.1. – Modelele europene și proiecția acestora în cultura românească.....	118
2.3.2. – Evoluția formelor literare în perioada pașoptistă.....	119
2.3.3. – Influența franceză – punct de referință pentru scrierile românești.....	125
2.3.4. – Alte influențe străine: engleză, germană, rusă.....	129
2.3.5. – Direcții și curente europene și impactul asupra culturii românești (preromantismul, romantismul, postromantismul, realismul).....	134
2.3.6. – „Recuperarea romantică”: dialogul cu modelele europene.....	145
2.3.7. – „Arderea etapelor” și asimilarea noutăților culturale străine.....	150
2.3.8. – „Renașterea” literară românească în contextul influențelor literaturilor balcanice și apusene.....	153
 Capitolul 3: – Traduceri, adaptări, preluări de texte în original. Atitudinea oamenilor de litere români față de traduceri.....	 159
 3.1. – Literatura română și selecția formelor literare ale epocii.....	 160
3.1.1. – Evoluția genurilor; tehnici de scriere.....	168
3.1.2. – Adaptări lexicale franceze în scrieri românești și impactul asupra limbii literare.....	172
3.1.3. – Modificări ale formei și sensurilor: traduceri sau rescrieri.....	178
3.1.4. – Alte interferențe lexicale europene în opera scriitorilor pașoptiști și postpașoptiști din spațiul românesc.....	186
3.2 – Modernitate și modernism în operele scriitorilor pașoptiști. Schimbarea paradigmei spre final de secol XIX.....	190
3.2.1. – Creație și re-creație literară „fin de siècle”.....	192

3.2.2. – O privire retrospectivă asupra culturii și literaturii române pașoptiste și postpașoptiste din perspectiva lui Titu Maiorescu. Convergențe și divergențe de opinii în critica ulterioară.....	196
Concluzii.....	210
Bibliografie.....	215
Lista titlurilor periodiceleor din glosar.....	230
Glosar de autori traduși în secolul al XIX-lea.....	236
Anexe.....	277
Addenda.....	300

Rezumat

Lucrarea de față își propune să evidențieze elementele definerii ale interferențelor culturale care au marcat secolul al XIX-lea românesc, dar mai ales modalitățile de asimilare și de integrare a acestora în spațiul românesc. Demersul în sine este o revedere a universului cultural, social, politic și literar al secolului al XIX-lea, prin aducerea în prim-plan a specificității creatoare pe care scriitorii români (deja consacrați sau minori), participanți activ la evenimentele politice de la 1848, au avut-o într-o epocă a înnoirilor în întreaga Europă. În același timp valurile de informații culturale europene modifică atât orizontul de așteptare al publicului cititor român, prin reliefarea acestor elemente de modernitate, elemente care contrastau cu fondul cultural existent în provinciile românești, dar mai ales prin înțelegerea „întâlnirilor” culturale din epocă.

Lucrarea urmărește rolul pe care literaturile străine l-au jucat în devenirea socio-culturală a Principatelor Române și în orientarea scrisului contemporan, rol care a fost hotărâtor, întrucât rezonanțele scrierilor universale deja consacrate în epocă au fost resimțite în stilul și în maniera de exprimare literară a intelectualilor români. Transferul cultural manifestat prin modificări ale mentalității literaților s-a concretizat în viziuni caleidoscopice provenite atât din lumea occidentală cât și din cea balcanică. Acest spațiu cultural, definerii pentru ceea ce urma să devină un model de dialog intercultural, a beneficiat de o bibliografie analitică cuprinzătoare, reprezentată de cele mai importante voci critice, aspect evidențiat în lucrarea noastră.

Relevanța factorilor de influență trebuie înțeleasă prin prisma capacității scriitorilor români de a identifica modelele străine, de a justifica necesitatea acestor modele în cultura românească a epocii, dar mai ales de a le prelucra în mod creator și original.

Interesul pentru tema lucrării este motivat și de dorința de a aduce în prim-plan aspecte care au marcat secolul modernizării societății românești, de a pune în evidență existența factorilor de continuitate de la o epocă la alta, de la culturi asemănătoare la modificări ale mentalităților și de a marca importanța spiritului modern european ca element de influență în toate domeniile, fapt care justifică actualitatea temei de față. De asemenea, problematica preluării și prelucrării creatoare a modelelor europene, a traducerilor dar și a evidențierii originalității scriitorilor români ai vremii, determinarea orizontului de așteptare a publicului cititor – toate acestea sunt elemente de oportunitate pentru abordarea temei lucrării, precum și un temei în plus pentru o cercetare a felului cum cultura română a înțeles să se sincronizeze cu

celelalte culturi europene. Melanjul de nou și de vechi, de occidentalitate și de balcanitate într-o epocă de „trecere” reprezintă (încă) un subiect de actualitate, întrucât și astăzi societatea românească se confruntă cu schimbări și transformări care au ca rezultat modificări în mentalitatea tuturor.

Punctul de plecare al lucrării îl constituie determinarea necesităților socio-culturale din epocă și a orizontului de așteptare al publicului cititor din Țările Române. De asemenea, consultarea prealabilă a unor studii care au atestat stadiul culturii române în secolul al XIX-lea, precum și mișcările de gândire și de mentalități generatoare de energii au constituit alți factori importanți în realizarea prezentei lucrări.

Demersul în sine a implicat și cercetarea „ecourilor” pe care operele scriitorilor străini le-au avut în literatura română, pornind de la simple traduceri și adaptări și ajungând până la scrieri originale, valorificându-se astfel modelele europene. Toate acestea vin să justifice alegerea temei lucrării care prefigurează conținutul acesteia, însă investigația întreprinsă nu și-a propus să epuizeze tema de față, ci să sintetizeze aspecte culturale, sociale, istorice și literare. Analiza noastră pune în evidență modul cum aspectele teoretice ale interferențelor culturale de epocă merg în paralel cu încercarea de a construi /de a crea în teren românesc. Chiar dacă Mihail Kogălniceanu se pronunța adesea împotriva lor, traducerea au ocupat un loc aparte în spațiul literar al inovațiilor din secolul al XIX-lea. Fiind din ce în ce mai numeroase, traducerea au constituit un model la care s-a renunțat treptat în favoarea scrierilor originale. Traducerile au venit mai ales din literatura franceză (A. de Lamartine, V. Hugo, A. de Vigny, La Fontaine), dar și din literatura engleză (Byron, Shelley), germană (Schiller) sau rusă (Pușkin, Krîlov), mișcarea modelelor străine fiind evidențiată și de cataloagele bibliotecilor de epocă.

Secolul al XIX-lea s-a identificat cu modernitatea și modernizarea românească și a fost perceput mai ales ca reper al conștientizării identității naționale. Analiza operelor istorice și literare ale unor scriitori deja cunoscuți, precum Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Asachi, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Cârlova, Cezar Bolliac, Timotei Cipariu, August Treboniu Laurian, Barbu Paris Mumuleanu sau mai puțin cunoscuți (George Sion, Alexandru Pelimon, Gheorghe Tăutu, George Crețeanu, Constantin D. Aricescu, Dimitrie Gusti) a contribuit la cuprinderea fenomenului de creație originală în spațiul literar românesc din secolul al XIX-lea. Bazele teoretice și metodologice ale analizei s-au conturat prin studierea lucrărilor mai multor istorici și critici literari români, pe care notele și bibliografia îi evidențiază: Nicolae Iorga, Al. Piru, Garabet Ibrăileanu, Teodor Vârgolici,

Ovidiu Papadima, Gheoghe Adamescu, G. Călinescu, Dumitru Popovici, Șerban Cioculescu, Paul Cornea, Mihai Zamfir.

În procesul asimilării marilor valori universale, receptarea sensurilor etice și estetice s-a realizat diferențiat, în funcție de aspirațiile și de necesitățile morale, artistice și ideologice ale românilor. Scriitorii, dornici să se integreze în contextul european, au renunțat la influențele anacreontice și la poezia neoclasică, căutând noi forme de expresie. Întrucât această „căutare” s-a realizat în paralel cu mișcarea de regenerare națională, influențele străine (atât politice cât și culturale) s-au grefat pe fondul românesc deja existent. Astfel, noutățile aveau să revoluționeze tot ceea ce a reprezentat societatea românească până la începutul „secolului romantic.”

Secolul al XIX-lea a fost definitiv în ceea ce privește formarea sensibilității artistice și a schimbării mentalităților. Mihai Zamfir sublinia faptul că nici chiar la sfârșitul secolului al XX-lea cultura română nu s-a putut detașa pe deplin de imaginarul și de formele mentale ale secolului anterior. Cultura românească a pendulat, în epocă, între două atitudini: fie alegea să continue tradiția consacrată pe subiecte autohtone din secolul al XVIII-lea, fie încerca să elaboreze un model cât mai adecvat de receptare a scriitorilor străini în literatura națională. Astfel, au existat propuneri de traduceri ale unor opere deja cunoscute în plan universal; rezultatul a fost concretizat în schimbări de mentalitate, de limbaj, precum și în conturarea și dezvoltarea unei limbi expresive, dar mai ales în receptarea unor valori occidentale de mare importanță, care să permită accesul la modernitate, valorificarea și asimilarea spiritului românesc. Generația pașoptistă a însemnat nu doar oameni politici și de cultură, ci și o ideologie pașoptistă, prin care se dorea orientarea, îndrumarea și stimularea românilor către o luptă de transformare, de reorganizare a societății românești și de eliberare națională. Ca om politic al generației pașoptiste, M. Kogălniceanu mergea pe ideea modernizării societății românești și pe promovarea relațiilor politice și culturale cu Occidentul, iar melanjul politicului în domeniul cultural era perceput ca fiind inseparabil și indestructibil. Astfel, Kogălniceanu susținea faptul că politica ajunsese să fie, în epocă, sufletul lumii moderne către care ținea și literatura, cea care formula și „împrăștia” ideile, cea care „punea în circulație toată gândirea și toată ideea”¹, iar valurile de teorii, de proiecte și de sisteme noi aveau o influență deosebită asupra opiniei publice, orientând voit activitatea intelectualilor.

¹ ***Din presa literară românească a secolului XIX, Antologie, prefață de Romul Munteanu, Editura Tineretului, București, 1967, p. 11.

Continuitatea tradiției culturale românești a fost realizată prin intermediul unei noi generații de scriitori care au văzut în formele artistice ale secolului al XVIII-lea valorile pe care s-au așezat noile scrieri. Modelul de structurare a ideilor culturale s-a dovedit a fi unul modern, actualitatea operelor fiind dată de actualitatea lecturilor. Formele culturale pașoptiste, identificabile în perioada 1830-1860 au funcționat sub forma unui discurs de opoziție față de sistemul politic și social care îngrădea gândirea intelectualilor români. „Performanțele” culturale pe care lumea occidentală le propunea au constituit un model pentru români iar modalitatea de gândire occidentală reprezenta o viziune elitistă a ceea ce însemna modernitatea europeană. Spațiul public românesc a fost „invadat” în epocă de viziunea critică a intelectualilor pașoptiști cu multiple referiri la ceea ce se numea „modernitatea europeană”. Intelectualitatea românească era conștientă că nu se putea renunța definitiv la ceea ce reprezenta la români „tradiție culturală” sau „specific românesc” iar elementele de continuitate au fost evidente, ușor identificabile în operele literare.

Ideea dialogului cu modelele europene, dar și a păstrării originalității românești a fost determinantă atât în domeniul politic, social, dar mai ales în conturarea spațiului literar (în traduceri, de exemplu).

Având în vedere că tradiția culturală din epocă mergea în paralel cu ideea conștiinței apartenenței românilor la un spațiu de cultură și civilizație, identitatea națională traversează ca structură definitorie întreg secolul al XIX-lea, publicațiile apărute în epocă înregistrând mișcările de gândire ale timpului, mentalitățile și practicile culturale. Astfel, demersul e față încercă o punere în echilibru a raportului dintre diversele tendințe definitorii pentru climatul socio-cultural al epocii, a marilor voci care au marcat acest climat și textul literar/ non literar „martor” al acestor confruntări genezice.

Din punct de vedere structural, lucrarea se deschide cu un **Argument**, continuă cu trei capitole (**1. Definierea identității românești: obsesia originilor și complexele identitare; 2. Sincronizarea culturală românească cu realitățile apusene din secolul al XIX-lea; 3. Traduceri, adaptări, preluări de texte în original. Atitudine oamenilor de litere români față de traduceri**), **Concluzii**, **Bibliografie** și se încheie cu un **Glosar de autori traduși în secolul al XIX-lea**, precedat de **Lista titlurilor periodice din glosar**, urmat de **Anexe** și o **Addenda**.

Primul capitol (divizat în trei subcapitole) pornește de la definierea identității românești și abordează problematica ideii de conștientizare a complexelor identitare în secolul transformărilor majore, secolul al XIX-lea. Modificările resimțite la nivelul mentalității tuturor românilor au avut ca punct de plecare problema originilor, au continuat cu

evenimentele sociale și politice care au afectat direct viața culturală a epocii (cu consecință directă – nașterea unei generații noi de scriitori formați în spirit european – generația de la 1848) și au ajuns până la conștientizarea ideii de spirit național și de apartenență la un spațiu și un timp, idee care a dominat în gândirea scriitorilor din Principatele Române.

Studiile cu privire la problema identității românilor, a originilor și a unității naționale dar mai ales cele care s-au îndreptat spre limba și cultura națională au fost numeroase și s-au concretizat în lucrări originale, câteva dintre acestea fiind Adamescu, Ghe., **Influențe și curente în Istoria literaturii române**, Editura Eminescu, București, 1998, Anghelescu, Mircea, **Scriitori și curente**, Editura Eminescu, București, 1982, Anghelescu, Mircea, **Preromantismul românesc**, Editura Minerva, București, 1971, Cornea, Paul, **Influențe străine și realități naționale în Originile romantismului românesc**, Editura Minerva, București, 1972, Paul Cornea, **Semnele vremii**, Editura Eminescu, București, 1995, Dușu, Al., **Explorări în istoria literaturii române**, Editura pentru Literatură, București, 1969, Eliade, Pompiliu, **Transilvănenii. Deșteptarea sentimentului latinității în Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile**, Editura Univers, București, 1982, Papadima, Liviu, **Literatură și comunicare. Relația autor – cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă**, Editura Polirom, București, 1989, Tomoioga Radu, **Personalități și tendințe în perioada pașoptistă**, Editura Minerva, București, 1976, Zamfir, Mihai, **Proza poetică românească în secolul XIX**, Editura Minerva, București, 1971, Vârgolici, Teodor, **Scriitorii români și idealul unității naționale sau Pagini din epopeea dezrobirii și reîntregirii naționale în Idei și idealuri literare**, Editura Eminescu, București, 1987, Vârgolici, Teodor, **Începuturile în Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea**, Editura Eminescu, București, 1985. Modalitățile de abordare au fost selective și au vizat fie evenimentele politice ale epocii și influența acestora în plan cultural, fie particularități ale scrierilor.

În demersul acestui prim capitol am avut în vedere trecerea în revistă a scriitorilor (unii dintre ei mai puțin cunoscuți sau studiați) și a scrierilor vremii, precum și consultarea prealabilă a unor publicații apărute în epocă, publicații care atestau mișcările de gândire, mentalitățile generatoare de energii, stadiul culturii române în secolul al XIX-lea și modificările antrenate de contactul târziu dintre civilizații.

În același capitol de început al lucrării accentul cade pe amestecul ideilor politice cu cele culturale sub influența evenimentelor sociale resimțite pe întregul continent european, aducând în prim-plan nașterea și destinul generației de la 1848: generație de intelectuali implicați activ în evenimentele epocii, cu mize literare novatoare, dar mai ales politice.

Deși lumea culturală românească a oscilat între păstrarea spiritului identitar, promovarea valorilor naționale și asimilarea noutăților, personalitatea culturii române nu a fost sturbită, ci a fost completată de esteticile europene, generația pașoptistă știind să adapteze teme, motive, specii și să reducă din decalajul (de aproape un secol) față de Occident.

Apariția și devenirea acestei generații care s-a dorit a fi novatoare prin valorile artistice pe care le propunea, transformările pe care societatea românească le-a resimțit și le-a trăit în secolul mișcărilor sociale, dar și al ideilor, studierea evenimentelor politice desfășurate între anii 1840 și 1848, păstrarea identității naționale și cultul spiritului identitar – toate acestea au reprezentat elementele de oportunitate pentru cercetarea din capitolul de debut.

Capitolul al doilea (divizat tot în trei subcapitole) aduce în prim-plan influențele culturilor europene asupra culturii românești în secolul al XIX-lea precum și înțelegerea ideii de sincronizare culturală cu elementele noi, într-un parcurs al devenirii, al transformărilor.

Întrucât calea „europenizării” (sinonimă, în epocă, cu „modernizarea culturală”) a fost descoperită mai târziu față de alte culturi, literatura română a suportat numeroase influențe, diferite ca structură și conținut, asupra ritmului său de dezvoltare și mai ales asupra căutărilor ei artistice. Orientarea spre înnoiri radicale, tendința de sincronizare cu țările europene din punct de vedere economic, dar mai ales cultural a constituit principala caracteristică a epocii pașoptiste.

Cultura română din primele decenii ale secolului al XIX-lea a suferit o reorganizare a structurilor tradiționale literare. Însă contactul cu literatura occidentală a impulsionat valorificarea unor vechi filoane ale culturii specifice (folclorul, cărțile populare), precum și diversificarea cercului de cititori. Acest fapt s-a datorat atât fenomenului de culturalizare cât și literaturii de factură romantică din epocă, o literatură cu o largă adresabilitate, deschisă spre aspirațiile și intențiile publicului doritor de cultură în acea perioadă. Fenomenul „modei literare” a fost rapid și considerabil, determinând o atmosferă favorabilă romantismului, dar și altor direcții de influență, în funcție de afinitățile pe care scriitorii le aveau pentru exemplele culturale occidentale deja consacrate.

Curentele literare se manifestau în paralel, clasicismul și romantismul disputându-se pe scena literară: unii scriitori, fideli formelor clasice, rămăneau tributari vechiului model; alții, atrași de romantism, căutau să-și adapteze discursul artistic la noile cerințe ale vremii și să formeze gustul unui nou public cititor. Influențele numeroase ale culturilor europene (franceză – preponderentă în cultura română, germană, engleză, rusă) au contribuit la „devenirea” culturii române, iar primele elemente asimilate au fost cele preromantice, întrucât

s-au integrat cu ușurință tradiției românești și au exprimat un mod familiar de trăire a sentimentelor.

Studiul literaturii române realizat în acest capitol secund nu va putea ocoli niciodată epoca romantică, întrucât ea a coincis cu nevoia de manifestare a spiritualității românești iar literatura română modernă și-a conștientizat existența prin acceptarea mentalității și a poeziei acestui curent. Preromantismul românesc și-a formulat propria identitate și, deci, propria originalitate oferind publicului cititor, deschis noutăților, scrieri care au redat cu fidelitate atmosfera epocii. Modelele europene pe care le-a receptat literatura română nu au umbrit valorile autohtone, întrucât scriitorii au știut să-și selecteze modelele de urmat și să le adapteze realităților interne.

Temele predilecte ale preromantismului european (ruinele, melancolia nefericirii, natura, anotimpurile, neliniștea interioară, regretul și soarta nemiloasă) și-au găsit locul și în universul artistic al scriitorilor români de la începutul secolului al XIX-lea, pregătind terenul pentru ceea ce s-a numit romantismul pașoptist.

În epoca frământărilor sociale și politice care și-au pus amprenta în mod decisiv asupra scrierilor, abundența genurilor și speciilor literare a fost considerabilă. Influențele literaturilor străine au fost majore iar literatura română avea nevoie de elemente noi prin intermediul cărora să poată prinde viață. Avântul cultural din Țările Române viza dorința acută a românilor de a recupera întârzierea majoră care-i diferenția de Occident, în vederea creării unei culturi competitive pe plan european. În epocă se manifesta o dorință deosebită de creație, sub imboldul oamenilor de cultură care încurajau talentele și apreciau creațiile literare prin publicarea lor în numeroasele gazete apărute atât în țară cât și în străinătate. În acest sens, spiritul și originalitatea care au compus esența literaturii române trebuie înțelese prin prisma surselor de inspirație.

Pe tot parcursul secolului al XIX-lea, dar mai ales în perioada pașoptistă, imaginile artistice și formele literare de împrumut au circulat în paralel cu elementele românești. De asemenea, influența franceză a fost hotărâtoare, fiind continuată și completată și de alte elemente modelatoare, urmărindu-se diferite motive: culturale, scriitoricești, profesionale. Lucrarea urmărește modul cum s-a făcut diferența preluării ideilor culturale dintre Moldova, aflată sub influența rusească, Țara Românească, influențată de Imperiul Otoman și Transilvania, care s-a situat în aria de influență austro-germană.

Intensificarea relațiilor culturale cu celelalte țări europene (Anglia, Franța, Italia, Germania, Rusia) a condus, în mod inevitabil, la modificări, împetrunderi și remodelări atât la nivelul structurii operelor literare, dar mai ales la nivelul ideilor transmise. Romantismul

occidental aducea ca elemente de noutate specii literare noi și tematică variată care au fost adaptate la realitățile românești. Modernizarea universului literar românesc a ținut și de estetica culturală a secolului al XIX-lea, când romantismul occidental a creat modele la care cultura română a aspirat până la identificare. În acest sens, modelul francez era unul dintre exemplele urmate, întrucât societatea românească a resimțit nevoia identificării cu modele consacrate, bine formate, precum cel francez.

Situarea provinciilor românești la „frontiera” dintre Orient și Occident a însemnat un amestec de idei politice, literare, sociale, preluări de teme, motive, specii literare și adaptarea acestora la realitățile românești, dar și elemente de noutate, de originalitate pentru crearea unor opere literare, artistice sau științifice valoroase. În acest sens, capitolul secund al lucrării aduce în prim-plan viziunea de ansamblu a „amalgamului” doctrinar al epocii precum și multiplele și variatele influențe din toate domeniile (dar mai ales din literatură), cu exemple concrete, care au dat naștere unor ambivalențe, care se puteau regăsi în cadrul întregii comunități culturale românești și care au condus la formarea unor standarde identitare și culturale, asigurând adaptarea României la normele promovate de culturile europene. În consecință, capitolul al doilea tratează diversitatea modelelor și a surselor de inspirație (franceză, engleză, rusă, germană), abordând și vocația creativă a scriitorilor români care au contribuit la geneza culturii române.

Capitolul al treilea (divizat în două subcapitole) pune accentul pe elementele integratoare, de modernitate, venite din lumile occidentale, care contrastau cu fondul cultural existent în Provinciile Românești, dar și pe atitudinea oamenilor de litere români față de elementele de noutate.

Permanenta opoziție dintre noutate și tradiție s-a resimțit pe tot parcursul secolului al XIX-lea, întrucât ceea ce se considera ca fiind reformă sau parte de noutate a coexistat timp îndelungat cu elemente vetuste. Începând cu modelul justiției, ca model preluat din țările europene și care făcea referire la legile inspirate de reformele iluministe, continuând cu universul politic al pașoptiștilor români, care preluaseră noțiunile fundamentale de libertate, egalitate și fraternitate promovate de revoluționarii francezi, noțiuni pe care românii le asociaseră cu cele autohtone de dreptate și frăție și ajungând până la lumea culturală extrem de variată – toate au stat sub semnul influențelor străine, cu precădere franceze. Astfel, dintre țările europene, Franța a jucat un rol important în procesul de modelare românească, întrucât Revoluția Franceză a influențat ideea de recunoaștere a drepturilor fiecărui individ, precum și promovarea libertății și egalității. Mesajele Revoluției Franceze au avut un ecou major în Principatele Române, adăugându-se dorinței românilor de a înnoi sistemul politic românesc.

De asemenea, limba franceză a fost relativ repede și bine însușită de scriitorii români plecați să studieze la Paris (precum V. Alecsandri, I. Heliade-Rădulescu), astfel încât, implicit, influențele lingvistice franceze s-au făcut resimțite și în creațiile literare românești. Mai mult decât atât, renumele de „micul Paris” atribuit capitalei în acea vreme precum și ideea că România adapta foarte ușor neologisme franceze au condus la ideea că identitatea națională era una tributară modelului francez.

Atitudinile față de traduceri au fost diverse, pornind de la ideea continuității modelelor europene și ajungând până la accentul pus pe originalitatea românească. Observarea emergenței modernității și a paralelismului „occidentalism – autohtonism”, analiza „spiritelor” și a „războaielor culturale” din epocă, a interferențelor și a modificărilor de forme și sensuri în/ din traduceri, analiza modelelor teoretice precum și abordarea și redescoperirea suflului local românesc reprezintă alte puncte importante pe care se sprijină conținutul acestui capitol, care se încheie cu o privire retrospectivă asupra culturii și literaturii române pașoptiste și postpașoptiste din perspectiva lui Titu Maiorescu.

Concluziile tezei scot în evidență demersul și ideile pe care s-a bazat întreaga cercetare. Receptarea unor scrieri venite din spații culturale diverse a condus la schimbări majore în mentalitățile românilor din toate cele trei provincii, care au antrenat toate sferile vieții sociale, politice și culturale. Succesele literare ale generație pașoptiste s-au dovedit a fi modeste în raport cu elitele occidentale. Fie că au preluat teme și motive specifice literaturilor occidentale, fie că au tradus în întregime opere ale scriitorilor europeni (precum Ghe. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, care au tradus din opere ale lui Lamartine și Volney, Gr. Alexandrescu a tradus din La Fontaine și din Florian, C. Negruzzi și C. Bolliac au tradus din V. Hugo), imitarea modelelor traduse a păstrat amprenta traducătorilor, sugerând atât starea de spirit a artistului imitator, cât și starea de spirit a artistului imitat, traducerea nefiind în avantajul operei de transpunere literară și nici a originalului²; astfel, dezavantajele au fost numeroase.

Sursele bibliografice consultate în vederea elaborării lucrării de față sunt grupate în șase categorii: **A. Corpus de texte; B. Dicționare și istorii literare; B. Studii de teorie și critică literară C. Studii de teorie și practică a traducerii; E. Reviste literare de epocă; F. Sitografie.** Toate acestea au reprezentat suportul științific pe care s-a așezat teza în ansamblul ei.

² Ibidem, p. 123.

Finalitatea lucrării este dată de realizarea **Glosarului de autori traduși în secolul al XIX-lea** (precedat de **Lista titlurilor periodiceilor din glosar**), care a avut la bază lucrarea **Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)**, lucrare magistrală prin conținut, care se sprijină pe 516 titluri de periodice și aproximativ 55000 de fișe analitice, potrivit precizărilor din introducere. În consecință, perioada aleasă pentru studiu s-a limitat strict la determinarea temporală a secolului al XIX-lea (având ca punct terminus anul 1864 – apariția spiritului critic junimist). Astfel, demersul de față a pornit de la un număr de 320 de traducători români (identitatea unora dintre ei fiind ascunsă în spatele unor acronime) și s-a bazat pe un număr de 437 de autori traduși din limba și literatura franceză (și flamandă), 90 din literatura germană, 72 din literatura italiană, 36 din literatura engleză, 23 din literatura rusă, 21 din literatura greacă, 17 din literatura spaniolă, 6 din literatura maghiară, 5 din literatura poloneză, câte 3 din literatura latină și cehă, câte 2 din literaturile armeană, sârbă, arabă, indiană și chineză și câte 1 autor tradus din literaturile portugheză, bulgară, turcă, finlandeză și persană.

Una dintre ambițiile lucrării de față a fost aceea de a propune titlurilor din limba română corespondentul lucrărilor în original, fapt realizat doar în parte (mai ales pentru titlurile în limba franceză), întrucât căutarea și descoperirea titlurilor originale s-a dovedit a fi dificilă pentru lucrările în limbile rusă, germană, greacă, maghiară, turcă, bulgară, poloneză sau cehă, de exemplu, fără a mai aduce în discuție limbile asiatice.

Traducătorii români ai vremii (deja consacrați ca traducători sau mai puțin cunoscuți în epocă) nu s-au oprit la a traduce doar dintr-o singură limbă, gustul lor estetic mergând până la traduceri din mai multe limbi. Astfel, clasificarea pe care am realizat-o cuprinde statistica următoare: I. S. Spartali a tradus din 9 literaturi (franceză, italiană, greacă, portugheză, rusă, germană, engleză, poloneză și maghiară), urmat de Gr. H. Grandea, care a tradus din 6 literaturi și de I. Heliade-Rădulescu, Al. Macedonski și Ștefan O. Iosif care au tradus din 5 limbi străine. Urmează D. Anghel, N. Basilescu, C. Negruzzi, C. A. Ionescu (CAION), E. Vaian și C. Scurtu care au tradus din 4 limbi străine apoi Ghe. Asachi, D. Zamfirescu, T. Demetrescu, B. Florescu, I. Vulcan care au tradus din 3 limbi străine. Scriitorii care au tradus din câte două limbi străine sau doar dintr-una nu sunt de uitat, întrucât valoarea lor este dată de valoarea traducerilor pe care aceștia le-au realizat, unii dintre ei traducând atât cantitativ, dar și calitativ. În consecință, bazele traducerilor și ale deschiderilor scriitorilor români traducători spre alte literaturi sunt vizibile în statistica (modestă) realizată în glosar. Utilitatea acestuia îl reprezintă (sperăm) faptul că poate fi și un punct de referință util în studierea

problemelor diacronice și sincronice ale traducerii, prezentându-se totodată ca un instrument de lucru ușor de consultat și care ar putea fi îmbogățit ulterior.

Lucrarea se încheie cu un corpus de anexe la care se fac trimiteri în teză și care conțin fotocopii ale unor reviste de epocă în paginile cărora apar traduceri din limbile franceză, germană, engleză și cu Addenda (articolul în limba franceză care cuprinde traducerea personală a unor scrieri ale poezilor prepașoptiști și pașoptiști).

Bibliografie

A – Corpus de texte

A.a

- Alecsandri, Vasile, **Scrisori, însemnări**, Editura pentru Literatură, București, 1964
- Alexandrescu, Grigore, **Opere**, I, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957
- Alexandrescu, Grigore, **Versuri și proză**, Editura Tineretului, București, 1963
- Alexandrescu, Gr., **Versuri și proză**, Editura Tineretului, București, 1967
- Asachi, Gheorghe, **Întăile Conoștințe pentru Junimea Moldovană care învață limba Franțeză**, L'Institut de l'Abeille, Iassy, 1836
- Asachi, Gheorghe, **Opere**, Editura Minerva, București, 1973
- Asachi, Gheorghe, **Scrieri literare**, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1967
- Asachi, Gheorghe, **Scrieri alese**, Editura Tineretului, București, 1961
- Bălcescu, Nicolae, **Scrieri alese**, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955
- Bălcescu, Nicolae, **Românii supt Mihai Voievod-Viteazul**, Editura Minerva, București, 1982
- Bălcescu, N., **Scrieri alese**, Editura Tineretului, București, 1961
- Boerescu, Vasile, **Din impresiunile unui călător prin țară**, note de Mircea Anghelescu, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2007
- Boldea, Iulian, **Poezia clasică și romantică (De la Dosoftei la Octavian Goga)**, Editura Aula, Brașov, 2002
- Bolintineanu, Dimitrie, **Opere alese, II**, Editura pentru Literatură, București, 1961
- Bolintineanu, D., **Opere alese II**, Editura pentru Literatură, București, 1961
- Bolintineanu, Dimitrie, **Opere alese**, vol. II, Editura pentru Literatură, București, 1961
- Bolliac, Cezar, **Pagini alese**, Editura de Stat pentru Literatură, București, 1959
- Bolliac, Cezar, **Pagini alese**, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1959
- Cârlova, Vasile, **Poeziile; precedate de o introducere privind epoca, viața și opera poetului**, Ediție îngrijită de I. Papadopol, Editura Ziarului Universul, București, 1942

- Donici, Alecu, **Scrieri**, Editura „Litera”, Chişinău, 1998
- Golescu, Dinicu, **Călătorii (Însemnare a călătoriei mele)**, Editura Tipografiile Române Unite, Bucureşti, 1934
- Heliade-Rădulescu, I., **Opere**, vol. II, Editura de Stat pentru Literatură, Bucureşti, 1967
- Heliade-Rădulescu, I., **Scrieri politice, sociale și lingvistice**, Editura Scrisul
- Românesc, Craiova, 1924
- Kogălniceanu Mihail, **Despre literatură**, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, Bucureşti, 1956
- Kogălniceanu, M., **Scrieri alese**, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, Bucureşti, 1956
- Kogălniceanu, Mihail, **Scrieri literare, istorice, politice**, Editura Tineretului, Bucureşti, 1967
- Kogălniceanu, Mihail, **Opere**, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1974
- *** **Poezii Văcărești. Versuri alese**. Ediție îngrijită de Elena Piru, prefață de Al. Piru, Editura Albatros, Bucureşti, 1974
- Russo, Alecu, **Cugetări**, Editura Minerva, Bucureşti, 1977
- Russo, Alecu, **Piatra-Teiului, Scrieri alese, Cugetări**, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967
- Sion, George, **Suvenire contimpurane**, vol. II, Editura Minerva, Bucureşti, 1973

A.b

- Boileau, N., **Œuvres poétiques**, Librairie Hachette, Brodard et Taupin, Paris
- Lamartine, Alphonse de, **Harmonies Poétiques et Religieuses**, tome II, Charles Gosselin, Paris, 1838
- Lamartine, Alphonse de, **Méditations poétiques**, Société Belge de Librairie, Bruxelles, 1835
- Mitterand, Henri, **Littérature. Textes et documents, XIXe siècle**, Editions Nathan, Paris, 1986

B – Dicționare și istorii literare

- Adamescu, Gheorghe, **Istoria literaturii române**, Editura Eminescu, București, 1998
- *** **Bibliografia analitică a periodicelor românești (1790-1858)**, vol I, II, coord. Ovidiu Papadima, Ioan Lupu, Nestor Camarino, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966-1972
- *** **Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice 1859-1918**, vol. I, II, III, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980
- *** **Biblioteca centrală universitară din București, Literatura română. Ghid bibliografic**, București, 2003
- *** **Buletinul bibliografic al colecției de documente „Dimitrie Popovici”**, Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, Cluj, 2008,
- Călinescu, Geoge, **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**, Editura Minerva, București, 1982
- Cioculescu, Șerban, Streinu, Vladimir, Vianu, Tudor, **Istoria literaturii române moderne**, Editura Eminescu, București, 1985
- Densusianu, Ovid, **Literatura română modernă**, Editura Eminescu, București, 1985
- *** **Dicționarul bibliografic, Calendare și almanahuri românești, 1731-1918**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
- *** **Dicționar cronologic de Literatură română**, coord. I. C. Chițimia, Al. Dima, editat de Mircea Anghelescu, Dorina Grasoiu, Emil Manu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979
- *** **Dicționarul general al literaturii române**, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005
- *** **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900**, Stănuță Crețu, Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Editura Academiei Republica Socialistă România, București, 1979
- Hangiu, Ioan, **Dicționarul presei literare românești, 1790-1990**, Editura Fundației Culturale Române, Ed. a II-a, București, 1996
- Iorga, Nicolae, **Istoria literaturii românești. Arta și literatura românilor**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999

- Piru, Alexandru, **Istoria literaturii române de la început până azi**, Editura Univers, București, 1981

C – Studii de teorie și critică literară

- Alexandrescu, Sorin, **Privind înapoi, modernitatea**, Editura Univers, București, 1999
- Anghelescu, Mircea, **Preromantismul românesc (până la 1840)**, Editura Minerva, București, 1971
- Antofi, Simona, **Literatura română veche, premodernă și modernă**, Editura Universității „Dunărea de Jos”, Galați, 2003
- Antofi, Simona, **Lucefărul – o re-lectură**, Editura Junimea, Iași, 2004
- Bădescu Laura, **Literatura română veche. Repere semnificative**, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2004
- Bădescu, Laura, **...Și au scris carte... Eseu asupra epistolei medievale în literatura română**, Editura Ars Docendi, București, 2003
- Bădescu, Laura, **Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic**, Editura Minerva, București, 2000
- Berindei, Dan, **Cultura națională română modernă**, Editura Eminescu, București, 1986
- Blaga, Lucian, **Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea**, Ediție îngrijită de G. Ivașcu, Editura Științifică, București, 1996 (Editura Minerva, București, 1966)
- Boia, Lucian, **Pentru o istorie a imaginarului**, Editura Humanitas, București, 2000
- Brandes, Georg, **Principalele curente literare din secolul al XIX-lea**, Editura Univers, București, 1978
- Bucur, Marin, Cornea, Paul, Florea, Rodica, **Reviste literare românești din secolul al XIX-lea: contribuții monografice**, Editura Minerva, București, 1970
- Călinescu, George, **Studii și cercetări de istorie literară și floclor**, Editura Tineretului, București, 1966
- Călinescu, Matei, **Cinci fețe ale modernității**, Editura Polirom, Iași, 2005
- Călinescu, Matei, **Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă**, Editura Eminescu, București, 1972

- Cioculescu, Șerban, **Itinerar critic**, vol. I, II, III, IV, Editura Eminescu, București, 1973
- Constantinescu, Pompiliu, **Studii și cronici literare**, Editura Albatros, București, 1974
- Cornea, Paul, **De la Alecsandrescu la Eminescu. Aspecte-Figuri-Idei**, Editura pentru Literatură, București, 1966
- Cornea, Paul, **Delimitări și ipoteze. Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale**, Editura Polirom, București, 2008, recenzie
- Cornea, Paul, **Itinerar printre clasici**, Editura Eminescu, București, 1984
- Cornea, Paul, **Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840**, Editura Minerva, București, 1972 (Editura Cartea Românească, București, 2008)
- Cornea, Paul, **Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii**, Editura Eminescu, București, 1980
- Cornea, Paul, Zamfir Mihai, **Gândirea românească în epoca pașoptistă (1830-1860)**, vol. I, II, Antologie, studiu și bibliografie de P. Cornea. Text stabilit, note și medalioane biografice de M. Zamfir, Editura pentru Literatură, București, 1968
- Craia, Sultana, **Presă și societate la români. O istorie a mentalităților în periodice românești. Sentimente, prejudecăți, atitudini**, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2006
- Diaconu, Mircea A., **Fețele poeziei. Fragmente critice**, Editura Junimea, Iași, 1999
- Diaconu, Mircea A., **Calistrat Hogaș**, eseu monografic, Editura Crigarux, Piatra Neamț, 2007
- Diaconu, Mircea A., **Cui i-e frică de Emil Cioran? Cioran străinul**, Editura Cartea Românească, București, 2008
- Diaconu, Mircea A., **Fețele poeziei. Fragmente critice**, Editura Junimea, Iași, 1999
- Dinu, Mihai, **Un alt Bolintineanu – gânduri despre natura poeziei**, Editura Spandugino, București, 2011
- *** **Din presa literară românească a secolului XIX**, Antologie, prefață de Romul Munteanu, Editura Tineretului, București, 1967
- *** **Din presa literară românească a secolului al XIX-lea**, Ediția a II-a, Editura Albatros, București, 1970

- Drăgan, Ioană, **Romanul popular în România. Literar și paraliterar**, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001
- Drăgan, Mihai, **Lecturi posibile**, Editura Junimea, Iași, 1978
- Drăghicescu, D., **Psihologia poporului român**, Editura Garamont, București, 2004
- Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, **Mari curente literare ale secolului al XIX-lea, în Sinteze de literatură română**, coord. Al. Piru și Constantin Crișan, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974
- Dușu, Alexandru, **Cultura română în civilizația europeană modernă**, Editura Minerva, București, 1978
- Dușu, Alexandru, **Literatura comparată și istoria mentalităților**, Editura Univers, București, 1982
- Dușu, Alexandru, **Sinteză și originalitate în cultura română**, Editura Enciclopedică Română, București, 1972
- Dușu, Alexandru, **Umaniștii români și cultura europeană**, Editura Minerva, București, 1974
- Eliade, Pompiliu, **Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile**, Editura Univers, București, 1982
- Gheție, Ion, **Introducere în studiul limbii române literare**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982
- Grigorescu, Dan, **Introducere în literatura comparată**, Universal Dalsi, Semne, București, 1997
- Ibrăileanu, G., **Spiritul Critic în Cultura Românească**, Ediție selectivă, introducere și tabel cronologic de Constantion Ciopraga, Editura Junimea, Iași, 1970 (Editura Tipografia Moldova, Iași, 2009)
- Iorga, Nicolae, **Despre revoluția dela 1848 în Moldova**, Depozitul General Cartea Românească, București, 1938
- Iorga, Nicolae, **Les écrivains réalistes en Roumanie comme témoins du changement de milieu au XIXe siècle**, Paris, Librairie Universitaire J. Gambert, incomplet, 1925, MCM XXV
- Iorga, Nicolae, **Traducerile din limba franceză în literatura românească**, Vălenii de Munte, Tipografia Datina românească, 1936
- Lascu, Gheorghe, **Imaginea Franței la românii din Transilvania**, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000

- Lovinescu, E., **Critice**, vol. I, Editura Minerva, București, 1979
- Lupu, Coman, **Lexicografia românească în procesul de occidentalizare latino-romanică a limbii române moderne (1780-1860)**, Editura Logos, București, 1999
- Macrea, Dumitru, **Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978
- Maiorescu, Titu, **Critice**, Editura Minerva, București, 1989
- Mamulea, Mona, **Dialectica închiderii și deschiderii în cultura modernă**, Editura Academiei Române, București, 2007
- Manolescu, Nicolae, **Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc**, Editura 100+1 Gramar, București, 2004
- Manolescu, Nicolae, **Poeți romantici**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999
- Marino, Adrian, **Modern, modernism, modernitate**, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969
- Marino, Adrian, **Caiete europene**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976
- Martin, Mircea, G. Călinescu și „**complexele literaturii române**”, Editura Albatros, București, 1981
- Mecu, Nicolae, **Iacob Negruzzi sau Vocația comunicării**, S. C. Editura Minerva S. A., București, 1999
- Milea, Doinița, **Romanul istoric românesc**, Editura Univers, București, 2001
- Mavrodin, Irina, **Modernii – precursori ai clasicilor**, Editura Dacia, Cluj, 1981
- Moceanu, Ovidiu, **Cuvinte și cărți**, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2006
- Moceanu, Ovidiu, **Literatura română la începutul secolului al XX-lea (1900-1918)**, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2002
- Moceanu, Ovidiu, **Literatura română veche**, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2002
- Munteanu, Romul, **Literatura europeană modernă**, Editura Amarcord, Timișoara, 2000
- Munteanu, Romul, **Metamorfozele criticii europene**, Editura Univers, București, 1988
- Mureșanu, Camil, **Europa modernă. De la Renaștere la sfârșitul de mileniu**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997

- Negrici, Eugen, **Iluziile literaturii române**, Editura Cartea Românească, București, 2008
- Nemoianu, Virgil, **Îmblânzirea romantismului**, ediția a II-a, Editura Curtea Veche, 2004
- Noica, Constantin, **Modelul cultural european**, Editura Humanitas, București, 1993
- Papadima, Liviu, **Literatură și comunicare. Relația autor – cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă**, Editura Polirom, București, 1989
- Papadima, Ovidiu, **Cezar Bolliac**, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966
- Pârvulescu, Ioana, **În intimitatea secolului 19**, Editura Humanitas, București, 2005
- Pillat, Dinu, **Romanul de senzație în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea**, Imprimeria „Talazul”, București, 1947
- *** **Pionierii romanului românesc. De la Ion Ghica la G. Barozzi**, Antologie, prefață și note de Șt. Cazimir, Editura Minerva, București, 1973
- Piru, Alexandru, **C. Negruzzi**, Editura Tineretului, București, 1966
- Piru, Alexandru, **I. Eliade Rădulescu**, Editura Minerva, București, 1971
- Piru, Alexandru, **Literatura română premodernă**, Editura pentru Literatură, București, 1964
- Pop, Ioan Aurel, **Istoria, adevărurile și miturile**, Editura Enciclopedică, București, 2002
- Popovici, Dumitru, **Cercetări de literatură română**, Editura Cartea Românească, Sibiu, 1944
- Popovici, Dumitru, **Romantismul românesc**, Editura Tineretului, București, 1969
- Popovici, Dumitru, **Studii literare**, vol. III, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1977
- Pușcariu, Sextil, **Limba română. Privire generală**, Fundația pentru Literatură și Artă, Regele „Carol I”, 1940
- Radu, Andrei, **Cultura franceză la românii din Transilvania până la Unire**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982
- Ralea, Mihai, **Între două lumi**, Editura „Cartea Românească”, București, 1943
- Rădulescu-Motru, Constantin, **Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin. Naționalismul. Cum se înțelege. Cum trebuie să se înțeleagă**, Îngrijire

de ediție, Introducere și Note de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 1996

- Simion, Eugen, **Fragmente critice, I, Scriitura taciturnă și scriitura publică**, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1998
- Stamatî, Constantin, **Imnul lăutei românești**, Casa de Editură „Litera”, Chișinău, 1998
- Tacciu, Elena, **Romantismul românesc. Un studiu al arhetipurilor**, vol. I, Editura Minerva, București, 1982
- Țepelea, Gabriel, **Rememorări de istorie, literatură și cultură națională**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994
- Țurcanu, Florin, **Modelul francez și experiențele modernizării României, secolele 19-20**, Institutul Cultural Român, București, 2005
- Tudor Vianu, **Arta prozatorilor români**, Editura pentru Literatură, București, 1966
- Ursu, N. A., Ursu, Despina, **Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare**, Editura Cronica, Iași, 2004
- Vârgolici, Teodor, **Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea**, Editura Eminescu, București, 1985
- Vîrgolici, Teodor, **Începuturile romanului românesc**, Editura pentru Literatură, București, 1963
- Vârgolici, Teodor, **Opera lui D. Bolintineanu**, Editura Minerva, București, 1972
- Zamfir, Mihai, **Din secolul romantic**, Editura Cartea Românească, București, 1989
- *** **Presa literară românească, Studii și documente (1789-1901)**, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1968
- *** **Presa literară românească (Articole program de ziare și reviste) 1789-1948, Studii și documente**, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1968

D – Studii de teorie și practică a traducerii consultate

- Berman, Antoine, **La Traduction et la lettre ou l'Auberge du lointain**, Éditions du Seuil, Paris, 1999

- Foață, Șerban, **Fals tratat pentru uzul traducătorilor**, Editura Echinox, Cluj, 1973
- Ionescu, Gelu, **Orizontul traducerii**, Editura Univers, București, 1981
- Jeanrenaud, Magda, **Universalile traducerii. Studii de traductologie**, Editura Polirom, Iași, 2006
- Kohn, Ioan, **Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere**, Editura Facla, Timișoara, 1983
- Ladmiral, Jean-René, **Traductologiques**, în **Le français dans le monde: recherche et application. Numéro spécial: Retour à la traduction**, Hachette, Paris, août-septembre, 1987
- Ladmiral, Jean-René, **Traduire: théorèmes pour la traduction**, Petite Bibliothèque Payot, Paris, 1979
- Mavrodin, Irina **Poetică și poezie**, Editura Univers, București, 1982
- Meschonnic, Henri, **Pour la poésie II**, Editions Gallimard, Paris, 1973
- Mounin, Georges, **Les problèmes théoriques de la traduction**, Editions Gallimard, Paris, 1963
- Mounin, Georges, **Linguistique et traduction**, Dessart et Mardaga, Bruxelles, 1976
- Nemoianu, Virgil, **Observații despre traducere și critica ei**, în **Calmul valorilor**, Editura Dacia, Cluj, 1971
- Seleskovitch, Danica, Lederer, Marianne, **Interpréter pour traduire**, 4e édition, revue et corrigée, Didier Érudition, Paris, 2001
- Steiner, George, **Après Babel. Une poétique du dire et de la traduction**, traducere din limba engleză de Lucienne Lotringer, Albin Michel, Paris, 1978
- Vinay, P. Darbelnet, J., **Stylistique comparée du français et de l'anglais**, Didier, Paris, 1958

E – Reviste literare consultate

- *Alăuta românească*, Iași, 1837-1838, 1839-1849, Periodul II și III
- *Alăuta românească (1837-1838)* – facsimil, în **Studii și documente**, prefață de Al. Andriescu, Ed. Minerva, București, 1970
- *Albina Carpaților*, Sibiu, Anul IV, octombrie 1879-septembrie 1880
- *Almanah ilustrat*, București, Anul I, 1886, Anul II, 1887,

- *Arhiva românească*, Iași, 1841, tomul I (din anul 1860)
- *Arhiva românească*, Iași, 1841, tomul II (din anul 1862)
- *Atheneulu*, revista enciclopedică, Galați, Anul I, vol. I, 1884
- *Atheneul Român*, revistă mensuală, București, 1896, Anul I, nr. 1-7, Anul II, nr. 4
- *Aurora*, revistă științifică-literară, Galați, Anul I, no. 2, februarie, 1891
- *Buciumul*, revistă literară-științifică, București, 1890, Anul I, nr. 1
- *Bolintineadele*, jurnalul în versuri, București, Anul I, no. 1, 1863
- *Buciumul*, revistă pedagogică-literară, Galați, Anul III, no. 2, 1894
- *Buciumul Instrucției*, Galați, Anul I, no. 4-5, 6, 8, 1892, Typo-Litografia Bălășescu
- *Buciumul Instrucției*, Galați, Anul II, no. 9, 31 august, 1893
- *Buciumul romanu*, foaie lunară, Iasii, 1875, nr. VII, 1876, 1877, Anul III, 1878, 1879
- *Calendar geografic, istoric și literar*, București, 1861
- *Convorbiri literare*, Iași, 1868, Anul II, 1869, Iassi
- *Curier de ambe sexe*, jurnal literar, București, 1836-1838, Ediția I, Periodul I
- *Curier de ambe sexe*, jurnal literar, București, 1840-1842, Periodul III,
- *Curier de ambe sexe*, jurnal literar, București, 1844, Tipografia lui Eliade, Periodul V
- *Curier de ambe sexe*, București, 1862, Tipografia Heliade și Asociații
- *Curierul român*, gazeta politică, comercială și litterală, Bucuresci, anul XIX no.1, miercuri, 25 iunie 1847 (microfilmata)
- *Curierul românesc*, București, 1848, Periodul II, III,
- *Dunărenii*, Galați, 1894, Anul I, no. 1-5
- *Ecoul*, București, 1895
- *Familia*, Oradea-Mare, 1893, nr. 35, anul XXIX
- *Generația nouă*, revistă științifică și literară, Bucuresci, Anul X, Seria II, no. 12, ianuarie 1891
- *Generația nouă*, Bucuresci, 1893, Anul XIII, Seria II, no. 11-12
- *Lectura*, Turnu-Severin, 1895
- *Liga literară*, București, 1893, 1894, 1895,
- *Literatură și știință*, București, 1893
- *Luceafărul*, anul IV, nrul 9, Budapesta, 1 maiu St. V. 1905
- *Luceafărul*, anul IV, nrul 11, Budapesta, 1 iunie ST. V. 1905
- *Lumea*, revistă literară, Iași, 1899

- *Pagini literare*, Galați, anul I, no. 2, 1899
- *Pruncul român*, 1848, București, Periodul II
- *Revista critică-literară*, Iași, 1893 (poza 280 art. Program)
- *Revista română pentru științe, litere și arte*, București, 1861, vol. I,
- *Sfârșit de Veac*, revistă literară-științifică, Galați, Anul I, no. 1, 15 aprilie 1897
- *Stéoa Dunării, jurnalul politic*, Iași, 1855-1856, Periodul III și IV
- *Tinerimea română*, București, anul I, no. 1-8, 1882 (foto 107, art. Program; despre unire in poza 113,
- *Zimbrul*, Iași, 1850-1852, 1855-1856, Periodul II și IV
- *Zimbrul și Vulturul*, Iași, 1858, Periodul III
- *Vatra*, Târgu-Mureș, nr. 445, aprilie, 2008,
- *Vocea Covurluiului*, Galați, Anul III, nr. 122-219; Anul IV, nr. 220, 15 ianuarie 1876, Anul V, nr. 337-191
- *Vremea*, Galați, Anul I, no. 1, 1 ianuarie, 1895

F – Sitografie

- <http://simbnr.ici.ro/bnr/brmautori.php?aut=b&page=100&&limit=20>
- <http://193.231.13.17/vufind/Record/BCU02000025297/Details>
- <http://193.231.13.17/vufind/Record/BCU02000025301/Details>
- <http://193.231.13.17/vufind/Record/BCU01000170014>
- http://www.observercultural.ro/Elitism-si-individualism-exceptionalist-in-cultura-romana*articleID_19168-articles_details.html
- http://www.observercultural.ro/Culturi-de-opozitie*articleID_20890-articles_details.html
- <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/cronica-literara-cearta-cu-relativismul-4461769/>
- http://www.scienceshumaines.com/gabriel-tarde--1843-1904----les-lois-de-l-imitation_fr_21353.html
- <http://www.shanaweb.net/florian/le-rossignol-et-le-paon.htm>
- <http://www.shanaweb.net/florian/le-renard-qui-preche.htm>
- <http://surse.citatepedia.ro/din.php?a=Nicolae+B%E3lcescu&d=Mersul+revolu%FEiei+%EEen+istoria+rom%E2nilor>

266.753

